

TÜRK HUKUKU'NDA JOINT VENTURE KAVRAMI

Latif TİLE

Avukat, Antalya Barosu, latiftile@gmail.com

ORCID Numarası: 0000-0002-1554-5965

Received: 12.11.2017

Accepted: 17.04.2018

ÖZ

Günümüzde çok uluslu şirketler, başka bir ülkede gösterecekleri ticari faaliyetleri tek başlarına yürütmek yerine, başka bir teşebbüsler ortak olarak yapmak yolunu seçmektedirler. Bu amaçla seçilen işbirliği modellerinin başında da joint venture gelmektedir.

Uluslararası ticarete şirketlerin ürettikleri mal ve hizmetleri diğer ülkelerdeki tüketicilerin kullanımına sunmaları genellikle joint venture sözleşmeleri vasıtasıyla mümkün olmaktadır. Zira joint venture ile risk paylaşılmakta, pazara giriş engelleri aşılmakta, teknolojik ve teknik bilgiye ulaşmak kolaylaşmakta ve teşebbüslerin pazar gücü artmaktadır.

Joint venture ile kamu tüzel kişileri, çok uluslu şirketler, gerçek veya tüzel kişiler bir sözleşmesel ilişkiye girmekte, diğer bir deyişle bir sözleşme çatısı altında toplanmaktadırlar. Bu nedenle, çoğu hukuk sistemi joint venture ile ilgili yasal düzenlemeler yapmıştır.

Türk Hukuku bakımından, joint venture ile ilgili yasal bir düzenleme mevcut değildir. Bununla beraber joint venture amacı, unsurları, tarafların hak ve borçları ve sözleşmesel niteliği itibariyle bazı kanunların uygulama alanına girmektedir.

Bu çalışmada Türk Hukuku bakımından joint venture sözleşmesinin türleri ve hukuki niteliği inceleme konusu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Joint Venture, Konsorsiyum, Ortak Girişim.

JOINT VENTURES UNDER TURKISH LAW

ABSTRACT

In today's world, multinational companies prefer working with another company while conducting commercial business abroad. The most common method to achieve this cooperation is 'joint venture'.

In international business, distribution of products and services abroad is possible through joint venture contracts. With joint venture, risk can be spread, help overcome foreign market obstacles, acquire easier access to technologic and technical knowledge and strengthen entrepreneurs overall standing in the market.

Corporate legal bodies, multinational companies, natural person and legal entities enter a contractual relationship under the roof of Joint Venture. Because of this, most countries regulate 'joint venture' in their legal system.

Considering Turkish Laws, there is no regulation about joint venture. That said, due to joint venture's purpose, elements, parties of the agreement and the contract's nature falls within the jurisdiction of certain legislative acts.

This work examines the joint ventures, their types and legal structures under Turkish Law.

Keywords: Joint Venture, Consortium, Joint Enterprise.

GİRİŞ

Küreselleşmenin getirmiş olduğu en büyük değişiklik, devletler ve farklı yerlerde bulunan işletmeler arasındaki mesafenin ortadan kalkmasıdır. Küreselleşmenin getirmiş olduğu gelişmelerden geri kalmamak için işletmeler yeni stratejiler belirlemektedir. Şirketler temel faaliyet alanı üzerinde odaklanmaya çalışırken, teknolojik alanda her geçen gün büyük gelişmeler yaşanmakta, internet destekli yeni teknolojiler, yeni iş zorlukları ve fırsatları yaratmaktadır. Birçok sanayi ve ticaret sektöründe küreselleşme yolunda güçlü bir rekabet eğilimi vardır.

Teknolojideki hızlı değişimler yeni pazarlar meydana getirmektedir. Bu pazarlara etkili bir giriş, genellikle bu alanda teknik bir altyapısı olan ya da bu alanda uzmanlaşmış başka bir şirket ile işbirliği halinde hızlandırılabilir. Zira bu pazarlara girebilmek için tek başına faaliyet göstermek daha uzun zaman ve daha çok harcamaya yol açacaktır. Uluslararası ölçekte, iki veya daha fazla katılımcı arasındaki işbirliği, müşterilere ulaşma, alım gücü, gerekli sermaye, yatırım kaynakları ve uluslararası rekabet gücünü karşılamak için gereklidir.

Günümüzde Joint venture sözleşmeleri birçok şirket için önemli bir stratejik seçenek haline gelmiştir. Zira bu sözleşmeler giderek daha da önem kazanan işletmeler arası stratejik işbirliği fonksiyonuna sahiptir. Tüm ittifakların önemli bir kısmı bir teknoloji unsuru içerir. Joint venture, doğrudan alımlar yapmadan şirketlerin yenilikçi teknolojiye erişim sağlanmasını ve aşırı harcama yapmadan elde edilmesini sağlar. Dolayısıyla yeni gelişmekte olan pazarlara giriş için en iyi modeldir. Maliyet tasarrufu, riskin paylaşılması gerekli teknolojiye kolay yoldan erişim, müşteri tabanının genişletilmesi, gelişmekte olan ekonomilere girme gibi faydaları olması sebebiyle, joint venture her geçen gün daha da önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Türk Hukuku bakımından joint venture sözleşmelerinin incelenmesi, hukuki yapısının ve niteliğinin belirlenmesidir.

1. Joint Venture Sözleşmesinin Tanımı

Bazı durumlarda bir işin icrası veya sektörel bir ticari faaliyette bulunulması, işin teknik özelliği yahut hacmi sebebiyle tek bir işletmenin finansal yapısını, teknolojik imkânlarını, bilgi ve becerisini aşabilir (Barlas, 2012: 261). İşletmeler bir işi yaparken veya bir ticari faaliyette bulunurken pazara giriş engellerini aşmak, pazarda ihtiyaç duyulan fakat kendisinde bulunmayan bilgileri tamamlamak gibi nedenlerle bazı işbirliği modellerine başvurmaktadır. Bu bağlamda başvurulan modellerin başında Joint venture gelmektedir.

Teknolojik gelişmelerin getirdiği maliyet artışları, yeni pazarların oluşması, bu pazarlara yüksek rekabet gücüne sahip birçok şirketin girmek istemesi, riski paylaşma ve az maliyetle yüksek verim elde etme isteği, şirketleri birbirleriyle işbirliğine zorlamıştır. Bu itibarla, şirketler küreselleşen dünyada ayakta kalabilmek veya istedikleri kârlılığa ulaşabilmek için aralarında Joint Venture sözleşmeleri yapmaktadırlar (Yılmaz, 2006: 182).

Joint venture'un sözlük karşılığı "riski ortaklaşa yüklenmek", "risk için birleşmek", ve "ortak girişim"dir. Bu kavramla ilgili İngiliz ve Amerikan mahkemelerinin vermiş oldukları kararlarda "joint adventure" (ortaklaşa ticari risk yüklenme), "joint undertaking" (ortaklaşa taahhüt) gibi terimler de kullanılmıştır. Bu terimler joint venture

kavramının tanıtılmasına yardımcı olabilecektir. Buna karşılık kavramın tam olarak ortaya konması için hukuki tanımının yapılması gerekmektedir.

Bununla beraber joint venture kavramı için genel bir tanım yapılabilmesi pek mümkün değildir. Zira günümüzde oldukça yaygın bir uygulama alanı bulunan Joint venture' lar, farklı uygulama seçeneklerinin bulunmasından dolayı değişik şekillerde ele alınmıştır. Özellikle ortaklıklar hukukuna ait kurallar ihtiva etmesi nedeniyle hukuki boyutu olan joint venture, ortaklaşa teşebbüs halinde bir işin yapılmasını amaçladığı için işletme ve iktisat bilimini de ilgilendirmektedir.

Aynı durum hukuki tanımlamalarda da söz konusudur. Zira hukuk sistemlerinde joint venture'ı tanımlayan ülkelerin mevzuatlarına bakacak olursak, her ülkenin joint venture'ı kendi piyasalarındaki ihtiyaçlara göre algıladığı ve bu doğrultuda değişik tanımlamalar yapıldığını görülür (Kaplan, 1994: 5).

Türk hukukunda ise joint venture ile ilgili ilk tanımlamayı İmregün yapmıştır. Bu tanımlamaya göre joint venture, sınırlı bir konu veya belli süreli bir iş için meydana gelen bir ortaklık türüdür (İmregün, 1968: 32).

Tekil de joint venture'a geniş bir anlam vermiş ve "birden fazla işletmenin genellikle belli bir iş için birbirlerini tamamlayıcı aktivite ve edimlerle yükümlü ve işin sonucundan müteselsil olarak sorumlu bulunmak üzere kar gyesi ile gerçekleştirdikleri ortak girişim" olarak tanımlamıştır (Tekil, 1996: 78).

Barlas bu kavramı "Joint venture, hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız birden fazla gerçek veya tüzel kişinin belirli bir işi ya da süreklilik arzeden bir faaliyeti, bir ticaret ortaklığı kurarak veya böyle bir ortaklık kurulmaksızın gerçekleştirmek ve kazanç elde etmek amacıyla bir sözleşme çerçevesinde bir araya gelmeleri ve o faaliyetin rizikolarını her biri müteselsilen sorumluluk altına girmek suretiyle üstlenmeleri anlamına gelmektedir." şeklinde tanımlamıştır (Barlas, 2012: 263).

Joint venture sözleşmesini Amerikan mahkemelerinin içtihatlarındaki özelliklerden yola çıkarak tanımlayan Dayınlarlı' ya göre ise, " joint venture, bir partnership kurmaksızın belli bir ticari işlemde kar elde etmek isteyen iki veya daha çok kişinin özel işbirliği" anlaşmasıdır (Dayındarlı, 2007: 58).

Yargıtay da bir kararında hukuki bakımdan joint venture hakkında yerleşik bir tanımın bulunmadığını belirtmiştir. Bununla beraber, joint venture' un genel sınırlarını çizmek amacıyla bir tanımlamada bulunmuştur. Bu tanıma göre, müşterek iş ortaklığı (joint venture), iki veya daha fazla sermaye katılımı bulunan teşebbüslerin belli bir sektörde hizmet vermek ve bir amacı gerçekleştirmek için oluşturdukları bir teşebbüs ve ortaklıktır (Yargıtay, 13. HD. , 20.10.1995 tarih, 95/7761 E. , 95/8331 K. Sayılı Kararı).

Mevzuattaki düzenlemelere bakacak olursak, Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)' nun 2/(7) maddesinde "Müşterek iş ortaklığı, sermaye şirketler, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmelerin, kendi aralarında şahıs ortakları veya gerçek kişilerle belirli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklardır." tanımlaması yapılmıştır.

2. Joint Venture' in Unsurları

Joint venture ile ilgili olarak doktrinde ve yargı kararlarında yapılan tanımlar kavramın tanıtılmasına belirli bir derecede hizmet etmektedir. Bununla beraber joint venture kavramıyla ilgili yapılan bu tanımlardan hareket ederek unsurlarının belirlenmesi, hem kavramın tam olarak ortaya konmasını sağlayacak, hem de benzeri hukuki ilişkilerle olan farkların saptanmasını kolaylaştıracaktır.

2.1. Sözleşme Unsuru

Joint venture'in ana unsuru birbirinden bağımsız olan iki veya daha çok gerçek veya tüzel kişinin işbirliği yapmak üzere anlaşmasıdır. Bu bakımdan joint venture sözleşmesel bir ilişkidir. Türü ne olursa olsun, Joint venture, ilişkiye katılan tarafların aralarında akdetmiş oldukları bir sözleşmeye dayanır. Joint venture sözleşmesine ilişkin Türk hukukunda herhangi bir kanuni düzenleme bulunmadığı için bu sözleşmenin geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlı değildir (Barlas, 2012: 264; Dayınlarlı, 2007: 58).

Bununla beraber Kurumlar Vergisi Kanunu'nda düzenlenen ve hukuken joint venture'in özel bir türünü oluşturan "iş ortaklığı" ile ilgili olarak, 1 seri no.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nin 2.5.2. no.lu maddesinde de düzenleme yapılmıştır. Bu madde ile kurulacak olan iş ortaklığının kurumlar vergisi mükellefi sayılabilmesi için, ortaklığın belli bir işi sonuçlandırmak üzere yazılı bir sözleşmeyle kurulmuş olması şartı aranmıştır. Her ne kadar kanunen öngörülmeyen bir şekil şartı Tebliğ' de yer almış olsa da, K.V.G.T.'nin bu hükmü Joint venture'in geçerli bir şekilde kurulabilmesi için bir şart değildir. Burada söz konusu olan yazılı şekil, iş ortaklıklarının kurumlar vergisi mükellefi sayılması için taşıması gereken bir unsurdur (Barlas, 2012: 264).

2.2. Ortak Amaç Unsuru

Ortakların yüklenilen işi ortaklaşa yerine getirmeleri ve kar elde etme amacı gütmeleri, joint venture'in ortak amaç unsurunu oluşturur. Joint venture'da ortaklar ortak bir amacın gerçekleşmesi için bir araya gelmesi için birleşmiştir. Dolayısıyla amacın gerçekleşmesinde tüm ortakların ortak menfaati vardır. Bu amacın gerçekleşmesi için, ortakların malvarlıkları, ticari itibarları, çabaları ve becerileri birleştirilmiştir. Joint venture'i oluşturan ortaklar, varlık ve imkânlarını birleştirip amacın gerçekleşmesi için çaba harcayarak, ortak menfaate ulaşıncaya, kişisel açıdan da menfaat sağlamış olacaklardır. Dolayısıyla ortak amaç unsuru, ortakların iyi niyetle hareket etmelerini gerekli kılmaktadır (Tekinalp ve Tekinalp, 1989: 150).

Joint venture kar elde edilmesine ve bunun ortaklar arasında paylaştırılmasına yönelik bir kişi birliğidir. Joint venture bu unsuruyla dernek ve sendika gibi kişi birliklerinde ayrılmaktadır. Diğer bir deyişle, ortakların varlıkları ve kişisel çabaları, kar elde etmek ve bunu paylaşmak için değil de, kişisel kullanım için bir malvarlığı oluşturmaya özgülenmişse ortada bir joint venture ilişkisi yoktur. Bu bakımdan Kar elde etme amacı joint venture' in vazgeçilmez bir unsurudur.

Doktrinde joint venture'ın genellikle tek bir işin icrası için kurulduğu gerekçesiyle, "tek iş" unsurunun da tanıma eklenmesi önerilmiş ve bu bağlamda joint venture'ın "iki veya daha fazla kişinin sadece bir işin gerçekleştirilmesi için kar elde etme amacıyla oluşturduğu ortaklık" tanımı yapılmıştır (Tekinalp ve Tekinalp, 1989: 151). Bununla beraber bizim de katıldığımız görüşe göre, joint venture tek bir işin icrası için kurulabileceği gibi, devamlılık arzeden bir faaliyet amacıyla da kurulabilir. Zira uygulamada joint venture'ların çoğunlukla tek bir işin icrası için kurulması, "tek iş"i kavramsal açıdan zorunlu bir unsur haline getirmez. Bu durum sadece sık rastlanılan bir özellik olarak değerlendirilmelidir. Bununla beraber süreklilik arzeden joint venture'ların sayısı (özellikle sermayeye katılmalı joint ventureeler) hiç de az değildir (Barlas, 2012: 265).

2.3. Kişi Unsuru

Joint venture iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin bir araya geldiği sözleşmesel bir ilişkidir. Joint venture'yi oluşturan taraflar ister gerçek kişi ister tüzel kişi olsun, hem hukuki hem de iktisadi açıdan birbirinden bağımsız olmaları ve Joint venture'nin oluşmasından sonrada bu bağımsızlığı devam ettirmeleri gerekir. Joint venture'lar genellikle büyük yatırımlar için kurulduklarından gerçek kişilerin bu tür büyük riskler taşıyan yatırımlara girmekten çekinmektedirler. Bu nedenle uygulamada genellikle tüzel kişiler arasında bu ilişki kurulmaktadır (Kaplan, 1994: 6; Barlas, 2012: 265).

2.4. Ortak Yönetim Unsuru

Ortakların şirketi birlikte yönetmesi, müşterek yönetim unsurudur. Joint venture'ın ortaklarının teşebbüs üzerinde ortak kontrol hakları vardır. Ortak kontrol unsuru ortak yönetimi veya yönetimde bulunacakların ortaklaşa tayin edilmesini de içermektedir. Ortaklar birbirine karşı bağımsızdırlar. Fakat ortak yönetimde belirli kurallara tabidirler. Kural olarak her ortak eşit kontrol ve yönetim hakkına sahiptir. Bununla beraber, joint venture sözleşmesi ile ortaklara bu konuda farklı haklar tanınabilir. Genellikle ortaklardan birisi "pilot ortak" seçilir ve joint venture'ın yüklendiği işlerin yerine getirilmesi için yapılan işlerin yönetimi bu ortağa bırakılır (Tekinalp ve Tekinalp, 1989: 154).

Ortaklığın fiili yönetimini üstlenen "pilot ortak", joint venture'ın olağan işlerini yürütecek, bu amaçla her türlü hukuki işlemi gerçekleştirebilecek; buna karşın joint venture ile ilgili stratejik kararlar tüm ortaklar tarafından alınacaktır. Diğer bir deyişle, günlük yönetime ilişkin kararların "pilot ortak" tarafından alınarak ortak yönetim kaldırılmış olsa bile, bu durum ortak kontrolü ortadan kaldırmayacaktır. Zira ortak kontrolden anlaşılması gereken, kontrol edilen ortaklığın stratejik kararlarını etkileyebilme gücüdür.

2.5. Ortak Amacın Gerçekleşmesi İçin Birlikte Çaba Gösterme Unsuru

Joint venture ortaklarının sadece ortak bir amaca yönelmeleri yeterli değildir. Bununla beraber ortak amacın gerçekleşmesi için birlikte çaba göstermeleri ve katkılarda bulunmaları gerekmektedir. Joint venture ortaklarının bu amaçla yapabilecekleri katkılar çok çeşitlidir. Para, en geniş anlamıyla mal, kişisel itibar, kişisel

çalışma, tecrübe, bilgi, uzmanlık ve işin özelliğine göre gereken diğer katkılar taraflarca getirilecektir (Karayalçın, 1965: 49).

3. Joint Venture Türleri

3.1. Ortakların Tabiiyetine Göre Joint Venture

3.1.1. Ulusal Joint Venture

Aynı ülkede mevcut olan iki veya daha fazla sayıdaki işletmenin oluşturduğu Joint venture türüdür. Uygulamada Joint venture'lar yaygın bir şekilde uluslararası olarak kurulmaktadır. Fakat yabancılik unsurunun bulunması ya da tamamen yerli ortaklar tarafından kurulması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ulusal joint venture türünde yabancılik unsuru bulunmamakta ve tamamen yerli sermayeden oluşmaktadır (Ulaş, 2003: 88).

3.1.2. Uluslararası Joint Venture

Uluslararası joint venture'lar stratejik işbirliği modellerinin en yaygın biçimidir. Uluslararası joint venture'lar farklı ülkelerden iki ya da daha fazla firmanın, kaynaklarını birleştirerek, ticari bir faaliyeti gerçekleştirmek üzere işbirliği yapmalarını ifade eder (Culpan, 2002: 71). Benzeri bir tanıma göre de, uluslararası joint venture, iki veya daha fazla firmanın, belirli bir sonuç elde etmek için, münferit olarak çalışarak gerçekleştiremeyecekleri bir faaliyeti, birlikte yürütmesidir (Wallace, 2004: 8). Son yıllarda, joint ventureler ve diğer işbirliği modeller, yabancı pazarlara girmek için oldukça yaygın bir sistem haline gelmiştir. Şirketlerin ticari faaliyetlerini geliştirme, mal ve hizmetlerine yeni pazarlar bulma, yeni ticari ürünler elde etme ve benzeri amaçlarla uluslararası joint venture'a başvurmaktadır (Beamish, 1991: 73).

3.2. Faaliyet Alanına Göre Joint Venture

3.2.1. Petrol Ve Maden İşletmeciliği Alanında Joint Venture

Uluslararası alanda ilk joint venture sözleşmelerinin Amerikan petrol ve maden şirketleri arasında kurulduğunu görürüz. Zira bu sektördeki işlerin barındırdığı yüksek risk, petrol ve maden şirketlerini birlikte hareket etmeye yöneltmiştir. Petrol ve maden arama faaliyetleri, kuyu ve madenlerin açılması, taşıma için gerekli boru hatları, deniz ve demir yolları için gereken sermaye ve üstlenilen risk diğer sektörlerle göre daha fazladır.

3.2.2. İnşaat Sektöründe Joint Venture

Joint venture'ın en yaygın olarak faaliyet gösterdiği alan inşaat sektörüdür. Burada, inşaat sektöründe iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin müşterek bir inşaat işini gerçekleştirmek ve bundan kar elde etmek amacıyla, bir sözleşmeye dayanarak kurdukları, tüzel kişiliği bulunan veya bulunmayan ortaklıklar söz konusudur. Özellikle işin tamamlanması için gereken mali ve teknik güce bir işletmenin tek başına sahip olmadığı durumlarda ortakların, birbirinin mali ve teknolojik imkânlarından yararlanmak, işin taşıdığı riski

paylaşmak veya yerli ortağın sahip olduğu imtiyazlardan yararlanmak amacıyla kurulmaktadır (Shen vd., 2001: 78).

3.3. Kuruluş Şekillerine Göre Joint Venture

Joint venture türleri arasındaki en belirgin ayırım sözleşmeye dayalı ve sermayeye katımlı joint ventureler arasındadır. Sözleşmeye dayalı joint ventureler genellikle tek bir işin icrası veya geçici nitelikteki faaliyetlerin yürütülmesine hizmet etmektedir. Sermayeye katımlı joint ventureler'in konusu ise daha uzun süreli ticari faaliyetlerin ortaklaşa yürütülmesidir.

Sözleşmesel joint venture'de ortaklar arasındaki ilişkinin ömrü yürütülen proje ile sınırlıdır. Bu sebeple konu edildiği proje sona erdiğinde yani sözleşmenin gayesi gerçekleştiğinde sona erecektir. Sermayeye katımlı joint venture ise, tarafların sürekli bir işbirliğini düşündükleri hallerde başvurulan bir modeldir.

Sözleşmeye dayalı joint venture'de taraflar arasında sade bir sözleşmesel ilişki söz konusu iken, sermayeye katımlı joint venture' de taraflar arasındaki sözleşme uyarınca yeni bir ortaklık kurulmakta ve 'joint venture sistemi' adı verilen yeni bir sistem meydana gelmektedir.

3.3.1. Sözleşmeye Dayalı Joint Venture

Sözleşmeye dayalı joint venture, joint venture'ın geleneksel türünü oluşturmaktadır. Esasen, bütün joint venture türleri bir sözleşmeye dayanarak kurulmaktadır. Bununla beraber "sözleşmeye dayalı joint venture" deyimini, geleneksel joint venture ile sermayeye dayalı joint venture arasında kavramsal açıdan bir ayırım yapmak için doktrinde kabul edilmiş bir kavramdır (Tekinalp/Tekinalp, 1989: 156; Barlas, 2012: 268; Akyol, 1997: 80).

Sözleşmeye dayalı joint venture'lar taraflar arasındaki işbirliği amaçlı bir sözleşmeye dayanmaktadır. Joint venture'ın bu türünde sözleşmenin yapılmasıyla ortaklık da kurulmuş olur; bunun dışında taraflardan bağımsız bir tüzel kişiliğin oluşturulması söz konusu değildir. Sözleşmeye dayalı joint ventureler genellikle tek bir işin gerçekleştirilmesi amacıyla, maliyet, kar ve zararı paylaşmak üzere kurulmaktadır (Micheler ve Printice, 2000: 16).

Joint venture'nin bu modelinde, taraflar arasındaki joint venture ilişkisi sadece bir Borçlar Hukuku sözleşmesinden ibarettir. Dolayısıyla joint venture oluşturmaktaki müşterek amaca ulaşmak için sadece ortakların katılma payı edimleri yeterli olup, ayrıca bir ticaret şirketi (yavru şirket) kurmalarına gerek yoktur (Friedmann ve Kalmanoff, 1961: 34). Sözleşmeye dayalı joint venture genelde tek bir iş veya kısa süreli taahhütler bakımından elverişli bir modeldir. Hatta çoğu zaman bir organizasyona dahi ihtiyaç bulunmamaktadır (Campbell, 2000: 177).

3.3.2. Sermayeye Katımlı Joint Venture

Sermayeye katımlı joint venture, “iktisadi ve stratejik planlarını gerçekleştirmek üzere, iki ya da daha fazla işletmenin kaynaklarını birleştirerek kurdukları, mülkiyeti ve faaliyetleri kendisini oluşturan ortaklardan ayrı olan bir teşebbüs” olarak tanımlanabilir (Barlas, 2012: 270; Hall, 1984: 19; Sulej, 1988: 9).

Sermayeye katılma kavramı, bir yatırıma sermaye ile iştirak etme anlamına gelir. Sermayeye katılmanın kökeninde yer alan işlemler, kuşkusuz bir sözleşme temeline dayanmaktadır. Bununla birlikte, bu işlemler sözleşmesel yapıdan ibaret kalmamakta ve işlemin temelinde yatan sözleşme uyarınca kurumsal bir yapı meydana getirilmektedir. Joint venture’ ın uygulamada daha sık kullanılan türü olan sermayeye katımlı joint venture’ da çift katlı ve karmaşık bir yapı bulunmaktadır. Burada joint venture’ ı oluşturan taraflar önce aralarında bir joint venture sözleşmesi akdederek adi ortaklık niteliğini haiz bir ortaklık ilişkisi kurarlar. Ardından tüzel kişiliğe sahip bir ticaret şirketi kurarlar veya mevcut olan bu şekilde bir şirkete katılırlar (Barlas, 2012: 272). Diğer bir deyişle, taraflar aralarında akdettikleri sözleşme ile yetinmemekte, bu sözleşme ile yaptıkları strateji doğrultusunda bir ortaklık kurmakta veya mevcut olan bir ortaklığı ortak kontrollerine almaktadırlar.

Bu ilişkide söz konusu olan aşamaları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Hukuki ve iktisadi olarak birbirinden bağımsız gerçek veya tüzel kişiler arasında akdedilen joint venture sözleşmesi (temel sözleşme),
- Joint venture sözleşmesinin akdedilmesiyle ortaklar arasında oluşan adi ortaklık ilişkisi,
- Joint venture sözleşmesinin gereği olarak kurulacak ticaret şirketinin kuruluş sözleşmesi,
- Oluşturulan veya katılan ticaret şirketi (yavru ortaklık),
- Joint venture ortaklarından biri ile yavru ortaklık arasında yapılan ve yardım sağlamaya yönelik çeşitli sözleşmeler (tabi sözleşmeler)

Sözleşmeye dayalı joint ventureler’da yeni bir şirket oluşturma söz konusu olmadığı için, bir organizasyona da ihtiyaç yoktur. Bu nedenle çoğunlukla belirli bir süreyle sınırlanmaktadırlar. Projenin tamamlanmasıyla, sözleşmesel ilişki de sona erecektir. Dolayısı ile, joint venture’yi oluşturan ortakların eşit kapasitelere ve üstün rekabet gücüne sahip değilse, bu durumda sermaye katılımı bulunmayan diğer işbirliklerine, özellikle sözleşmeye dayalı joint venture’ a yönelmeleri daha uygun olacaktır (Harrigan, 1988: 142).

4. Joint Venture Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

4.1. Sözleşmeye Dayalı Joint Venture Açısından Hukuki Niteliğin Tespiti

Bütün unsurlarını içerek şekilde bir tarif yapacak olursak, sözleşmeye dayalı joint venture’ lar ekonomik açıdan bağımsız, iki veya daha çok gerçek ya da tüzel kişinin, emek veya sermayelerini bir araya getirdikleri sözleşmesel

kişi topluluklarıdır. Burada tek bir işi veya geçici nitelik taşıyan belirli bir ticari faaliyeti, çoğu kez müşterek yönetim altında çaba göstererek gerçekleştirmek ve bundan kar elde etme amacı gütmek, bir sözleşmeye dayanarak benimsenmekte ve genellikle ortakların müşterek bir malvarlığı bulunmamaktadır.

Joint venture'da tarafların iradeleri karşılıklı değil, aynı amaca yöneliktir. Bu amaç ise, ortak bir amacın gerçekleştirilmesidir. Bu sebeple, joint venture'ı oluşturan temel sözleşme, sözleşmeler hukukundaki edimlerin karşılıklı değiş tokuşunu konu edinen, tarafların iradelerinin karşılıklı olduğu iki taraflı sözleşmelerden ayrılmaktadır. Bu sözleşme ile kurulan kişi topluluğu, belirli bir iktisadi amaca ulaşmak için ortaklaşa faaliyette bulunmayı gerekli kılmaktadır (Akyol, 1997: 75).

Bununla beraber, sözleşmeye dayalı joint venture'ı oluşturan ortaklardan her biri, ortak amacı gerçekleştirmek için fiili olarak çaba göstermeyi (*affectio societatis*) de taahhüt etmektedirler.

Sözleşmeye dayalı joint venture'da, tarafların belirli bir faaliyetin gerçekleşmesi amacıyla yönelik olarak bir işbirliği yapmaktadırlar. Bu özelliği itibariyle sözleşmeye dayalı joint venture doktrinde adi ortaklık olarak nitelendirilmiştir (Barlas, 2012; 280; Akyol, 1997: 75; Öztürk, 2001: 35).

4.2. Sermayeye Katılmalı Joint Venture Açısından Hukuki Niteliğin Tespiti

Sermayeye katılmalı joint venture'ı oluşturan taraflar, temel sözleşmeyi bir ortaklık kurmak veya mevcut bir şirketi joint venture şirketi haline getirmek ve söz konusu şirketi ortak kontrol doğrultusunda yönetme amacı ile akdetmektedirler. Dolayısıyla temel sözleşme ortak bir amacın gerçekleşmesi amacıyla yöneliktir. Bu nedenle, sermayeye katılmalı joint venture'de temel sözleşme tarafları, konusu ve amacı bakımından incelendiğinde, bir adi ortaklık ilişkisi olduğu anlaşılmaktadır (Öztürk, 2001: 35; Kaplan, 1994: 13; Tekinalp ve Tekinalp, 1989: 157; Tekil, 1996: 80; Barlas, 2012: 284).

SONUÇ

Küreselleşmenin getirmiş olduğu gelişmeler teknolojik ilerlemelere, sınırların ortadan kalkmasına ve ulusal ve uluslararası alanda rekabetin artmasına neden olmuştur.

Bu nedenlerden dolayı devlet ve çok uluslu şirketler, bir işi tek başlarına yüklenmek yerine, riski paylaşmak, diğer teşebbüslerin kaynaklarından, personelinden, teknolojik imkânlarından veya ticari itibarlarından faydalanmak amacıyla iş birliği modellerini seçmektedirler. Bu iş birliği modellerinin başında da joint venture gelmektedir.

Joint venture, teşebbüsler arasındaki bir iş birliği stratejisi olması nedeniyle işletme ve iktisat bilimleri ile yakından ilgilidir. Bununla beraber türü ne olursa olsun, her joint venture ilişkisi bir sözleşme ile kurulmakta ve bu sözleşme ile taraflar hak ve borçlara sahip olmaktadır. Bu sözleşme ile bir hukuki ilişki doğması nedeniyle, joint venture hukuk biliminin de kapsamına girmektedir.

Joint venture kavramı ile ilgili olarak Türk Hukuku'nda herhangi bir yasal düzenleme mevcut değildir. Bununla beraber, sözleşmesel bir ilişki olması nedeniyle çeşitli kanunların uygulama alanına girmesi söz konusudur.

Joint venture'ı oluşturan temel sözleşme unsurları, tarafların hak ve borçları ve amacı bakımından incelenecek olursa, bunun bir adi ortaklık sözleşmesi olduğu görülecektir. Bu bakımdan joint venture bir adi ortaklık ilişkisi olarak nitelendirilir ve Borçlar Kanunu'nun adi ortaklığa ilişkin hükümleri uygulama alanı bulmaktadır.

Joint venture'ın özel bir türünü teşkil eden "iş ortaklıkları" ise Kurumlar Vergisi Mevzuatı'nda düzenlenmiş, bir iş ortaklığının kurumlar vergisi mükellefi olabilmesi için taşıması gereken unsurlar belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Akyol, Ş. (1997). Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri) II. Fasikül: Know-How, Management, Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, İstanbul.
- Barlas, N. (2012). Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, 3. Baskı, İstanbul.
- Beamish, P. (1991). International Management Text And Cases, Boston, Richard D. Irvin Inc..
- Campbell, D. (2000). International Joint Ventures, Mergers and Acquisitions, Ardsley, New York.
- Chen, T. L. (2010). International joint venture, Commitment and Host – Country Policy In An Integrated Market, International Review of Economics, 57, 411-421.
- Culpan, R. (2002). Global Business Alliances: Theory and Practice, Greenwood Publishing Group.
- Dayınlarlı, K. (2007). Joint Venture Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara.
- Friedmann, W. G. and Kalmanoff, G. (1961). Joint International Business, New York and London.
- Hall, R. D. (1984) The International Joint Venture, Praeger Publishers, New York.
- Harrigan; K. R. (1988). Managing For Joint Venture Success, Toronto.
- İmregün, O. (1968). Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Ana Hatları, İstanbul.
- Kaplan, İ. (1994). İnşaat Sektöründe Müşterek İş Ortaklığı Joint Venture, Ankara.
- Karayalçın, Y. (1965). Ticaret Hukuku Dersleri, Şirketler Hukuku, Giriş-Şahıs Şirketleri, Ankara.
- Micheler, E. and Prentice, D. D. (2000). Joint Ventures In English and German Law, Oxford.
- Shen, L. Y., Wu, W. C. and Catherine, S. K. (2001). Risk Assesments For Construction Joint Ventures In China, Journal Of Construction Engineering And Management, 1, 76-81.
- Tekil, F. (1996). Adi, Kollektif Ve Komandit Şirketler Hukuku, İstanbul.
- Tekinalp, G. ve Tekinalp, Ü. (1989). Joint Venture, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın' a 65. Yaş Armağanı, Ankara, 43-176.
- Wallace, R. (2004). Strategic Partnerships: An Entrepreneur's Guide to Joint Ventures and Alliances.
- Yılmaz, L. (2006). 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu' nun Getirdiği Yenilikler, İTÜSBD, 2, 10, 173-190.